

Dr hab. inż. Krystyna Kurowska
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Wydział Geoinżynierii
Instytut Gospodarki Przestrzennej i Geografii
Katedra Analiz Przestrzennych i Rynku Nieruchomości
ul. Prawocheńskiego 15, 10-720 Olsztyn
e-mail. krystyna.kurowska@uwm.edu.pl

Olsztyn, 30.11.2020 r.

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Pana mgra Oskara Wolskiego

**nt.: Programy „odnowy wsi” w przemianach społeczno-
gospodarczych obszarów wiejskich**
pod kierunkiem dr hab. Marcina Wójcika, prof. UŁ
i promotora pomocniczego dr Pameli Jeziorskiej-Biel

1. Podstawy formalne recenzji

Podstawę formalno-prawną opracowania recenzji rozprawy doktorskiej mgra Oskara Wolskiego na temat: *Programy „odnowy wsi” w przemianach społeczno-gospodarczych obszarów wiejskich* stanowi uchwała Komisji UŁ ds. stopni naukowych w dyscyplinie geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna z dnia 27.10.2020r.

2. Formalna charakterystyka pracy

Rozprawa mgra Oskara Wolskiego na temat: „*Programy „odnowy wsi” w przemianach społeczno-gospodarczych obszarów wiejskich* napisana pod kierunkiem dr hab. Marcina Wójcika, prof. UŁ oraz promotora pomocniczego dr Pameli Jeziorskiej-Biel, stanowi cykl siedmiu artykułów naukowych, spójnych merytorycznie, opublikowanych w uznanych czasopismach dla dziedziny nauk społecznych, dyscypliny geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna:

P1. Wolski, O., Sykała, Ł. (2016). Zasoby lokalne, odnowa wsi i koncepcje rozwoju obszarów wiejskich. Próba teoretycznego ujęcia zależności. *Studia Obszarów Wiejskich*, 44, 21-38. [udział Doktoranta 75%]

P2. Wolski, O. (2017). Zastosowanie systematycznego przeglądu literatury w badaniach geograficznych na przykładzie studiów nad odnową wsi. *Słupskie Prace Geograficzne*, (14).

P3. Wolski, O. (2017). Odnowa wsi jako przedmiot badań. Ewolucja i systematyzacja pojęcia. *Wieś i Rolnictwo*, 175(2), 119-145.

P4. Wolski, O. (2019). Jaka jest reprezentacja formalna wsi w Polsce? Studium wojewódzkich programów odnowy wsi. *Studia Obszarów Wiejskich*, 55, 7-25.

P5. Wolski, O. (2017). Specyfika wojewódzkich programów odnowy wsi w Polsce w kontekście literatury naukowej. *Studia Obszarów Wiejskich*, 48, 51-73.

P6. Wolski, O. (2018). Problem (nie)innowacyjności w projektach odnowy wsi. *Acta Universitatis Lodzianae. Folia Geographica Socio-Oeconomica*, 31(1), 17-37.

P7. Wolski, O. (2020). Zastosowanie narzędzi GIS do określenia lokalnej specyfiki procesu rozwoju obszarów wiejskich. Studium aktywności społeczności lokalnych w programie odnowy wsi w województwie wielkopolskim. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio B–Geographia, Geologia, Mineralogia et Petrographia*, 75, 37-67.

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgra Oskara Wolskiego stanowi zwięzłe opracowanie w formie autoreferatu, w skład którego wchodzi opis osiągnięcia wynikającego z art. 11 ust. 2 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz załączniki, czyli artykuły naukowe stanowiące spójny tematycznie cykl publikacji.

Z uwagi na fakt, iż wszystkie publikacje stanowiące główne osiągnięcie naukowe przeszły pozytywną procedurę recenzji zgodnie z wymogami poszczególnych wydawnictw, w przedmiotowej recenzji główną uwagę skoncentruję na ocenie merytorycznej i spójności tematycznej całości pracy, jako rozprawy doktorskiej.

3. Ważność i aktualność problemu badawczego

Podjęty w rozprawie temat jest bardzo ważny i aktualny. Współczesna wieś na skutek rozwoju podlega nieuniknionym przemianom. Rozwój ten rozumiany jest jako proces, w którym obszary wiejskie przechodzą od form prostych do bardziej złożonych, doskonalszych pod jakimś względem. Rozwój jest głównym celem i dążeniem działalności człowieka w odniesieniu do przestrzeni. Szczególnie jest to ważne w odniesieniu do obszarów wiejskich, gdzie obserwujemy odchodzenie od produkcji rolniczej i leśnej na rzecz rozwoju wielofunkcyjnego. Doktorant słusznie podkreśla, że przy okazji rozwoju zachodzi bardzo wiele zmian, w tym również niekorzystnych, takich jak zacieranie tożsamości wsi, pierwotnej prostoty i czytelności krajobrazu wiejskiego. Władze lokalne niejednokrotnie stają przed dylematem, czy robić wszystko aby zachować dotychczasową funkcję obszarów wiejskich, czy jednak promować rozwój funkcji pozarolniczych, tzw. stref aktywności gospodarczej. Oczywistym wydaje się fakt, iż w dobie globalizacji oraz silnego oddziaływania czynników zewnętrznych na rozwój obszarów wiejskich, nieuniknionym wydaje się być odchodzenie od rozwoju jednofunkcyjnego na rzecz rozwoju wielofunkcyjnego. Doktorant zwraca uwagę na znaczenie programów „odnowy wsi”, które w całym tym procesie mają za zadanie wspieranie nie tylko rozwoju w aspekcie ekonomicznym i gospodarczym, ale przede wszystkim społeczno-kulturowym (budowanie więzi społecznych, kapitału społecznego, zachowanie tradycji). Dotychczas badania empiryczne uwzględniały aspekty społeczne, zróżnicowanie przestrzenne alokacji środków i aktywności społeczności wiejskich oraz uwarunkowania architektoniczno-krajobrazowe i planistyczne. Podjęte przez Doktoranta badania wypełniają swoistą lukę wiedzy w zakresie studiów nad realizowanymi wojewódzkimi programami odnowy wsi w Polsce

w odniesieniu do szerzej widzianych przemian obszarów wiejskich. Z związku z powyższym uważam je za cenne w obszarze badań geografii wsi.

4. Temat, cel rozprawy oraz zakres i metodyka badań

Rozprawa doktorska dotyczy określeniu wpływu programów „odnowy wsi” na przemiany obszarów wiejskich w ujęciu przestrzennym, czasowym i jakościowym. Badania obejmują wojewódzkie programy odnowy wsi, które są jednym z instrumentów dedykowanych obszarom wiejskim.

Jako cel główny prowadzonych badań Autor przyjął *wyjaśnienie roli programów „odnowy wsi” w przemianach społeczno-gospodarczych obszarów wiejskich - ich specyfice i stopniu..*

Tak sformułowany cel główny badań nie do końca odpowiada faktycznie przeprowadzonym badaniom. Doktorant zbyt skromnie podszedł do prezentacji prowadzonych badań. Autor nie tylko wyjaśnił rolę programów „odnowy wsi”, ale przede wszystkim ukazał ich rolę, a także potwierdził znaczący wpływ /pozytywny/ na zachodzące zmiany na obszarach wiejskich. W związku z powyższym cel główny powinien brzmieć: *„ukazanie roli programów...*

Autor sformułował również pytania badawcze, realizowane w poszczególnych artykułach naukowych, stanowiących cykl publikacji:

- 1) *Czym jest sama „odnowa”, a czym jest w kontekście „wsi”?*
- 2) *Jaka „wieś” jest odnawiana? Czym jest „wieś” dla decydentów odpowiedzialnych za realizację wojewódzkich programów odnowy wsi w Polsce?*
- 3) *Jaka rolę te programy pełnią w kształtowaniu „wiejskich” cech obszarów i jak mogą one wpływać na społeczne postrzeganie wsi?*
- 4) *Na które aspekty rozwoju społeczno-gospodarczego wpływają te programy w Polsce?*
- 5) *Jakie są cechy przestrzenne zjawiska odnowy wsi?*

Po zapoznaniu się z treścią poszczególnych artykułów stanowiących cykl rozprawy, stwierdzam, że postawione pytania badawcze oddają charakter prowadzonych i prezentowanych badań. Wartym podkreślenia jest fakt, iż postawione zadania badawcze są logicznie przemyślane i potwierdzają konsekwentną spójność podjętych badań, przedłożonych w ramach niniejszej rozprawy doktorskiej. Brakuje jednak bezpośredniego odniesienia, które artykuły stanowiące cykl publikacji dają odpowiedź na tak postawione pytania. W związku z powyższym proszę o odniesienie się do sformułowanych pytań badawczych:

- Czy Doktorant w pełni wyczerpał pytania badawcze? Proszę wskazać, które wyniki badań odnoszą się poszczególnych pytań.

- Czy (być może) istnieje potrzeba dalszych studiów i analiz, i czy Doktorant ma dalsze plany badawcze?

W autoreferacie Doktorant zawarł również sześć celów szczegółowych:

- 1) *Określenie powiązań między koncepcjami rozwoju obszarów wiejskich i odnową wsi.*
- 2) *Przegląd i systematyzacja dotychczasowych sposobów definiowania pojęcia „odnowa wsi” w zagranicznej i krajowej literaturze naukowej i określenie jego ewolucji.*

- 3) *Wyjaśnienie wpływu reprezentacji formalnej wsi, obecnej w wojewódzkich programach odnowy wsi, na pozostałe składowe procesy wytwarzania wsi.*
- 4) *Określenie specyfik wojewódzkich programów odnowy wsi jako najważniejszego narzędzia wdrażania tego podejścia do rozwoju wsi w Polsce i określenie stopnia, w jakim programy te nawiązują do specyfiki wsi oraz cech i celów odnowy wsi w świetle założeń teoretycznych.*
- 5) *Określenie efektów projektów odnowy wsi w Polsce, na przykładzie wybranych województw.*
- 6) *Określenie cech przestrzennych aktywności społeczności wiejskich w ramach programów, a tym samym alokacji środków finansowych na przykładzie wybranych województw.*

Tak sformułowane cele szczegółowe znacznie rozszerzają spektrum zagadnień badawczych i obejmują wszystkie aspekty wsi, które są związane z jej rozwojem oraz odnową. Potwierdzają również dobrą znajomość tematu podjętego w ramach rozprawy doktorskiej.

Mam jednak pewne wątpliwości, co do sformułowania zawartego na str. 10 autoreferatu, iż, „*Przedmiotem przeprowadzonych były zatem, w zależności od celu szczegółowego: definicje i sposoby rozumienia „wsi”, „odnowy” i „odnowy wsi”, dalej Doktorant wymienia koncepcje rozwoju obszarów wiejskich, wojewódzkie programy odnowy wsi w Polsce, reprezentacje formalne wsi, projekty odnowy wsi i efekty realizacji tych projektów oraz aktywność społeczności lokalnych w wojewódzkich programach odnowy wsi.* Wymienione aspekty rzeczywiście wchodzą w zakres zrealizowanych badań, ale przedmiotem badań są obszary wiejskie w kontekście ich odnowy, a w celu uszczegółowienia prowadzonych badań należałoby wyodrębnić zakres rozważań teoretycznych (definicje) oraz zakres analiz przestrzennych i dokumentów źródłowych w odniesieniu do konkretnej przestrzeni wiejskiej.

Doktorant zdefiniował również zakres przestrzenny i czasowy prowadzonych badań. Programy odnowy wsi w dyskusji naukowej i praktyce samorządów pojawiły się na początku lat 90. XX wieku. Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej programy te straciły na popularności poprzez wdrażanie konkurencyjnych programów Wspólnej Polityki Rolnej, finansowanych ze środków unijnych. W tym kontekście Autor określił, iż zamierzenie badawcze dotyczyło okresu od początku lat 90. XX wieku do końca 2018 roku. Badaniami objęto wszystkie województwa, w których w tym czasie realizowano programy odnowy wsi.

W autoreferacie na stronie 19 Autor zawarł zestawienie stosowanych metod badawczych na potrzeby realizacji poszczególnych celów szczegółowych. Doktorant na potrzeby badań zastosował zarówno metody ilościowe, jak i jakościowe. Dobór metod badawczych oceniam jako prawidłowy. Na uwagę zasługuje ogrom zgromadzonych materiałów źródłowych, a także przegląd literatury, w tym przede wszystkim zagranicznej, która była podstawą rozważań na tematów programów odnowy wsi i samej wsi.

Reasumując stwierdzam, iż sformułowany cel główny, cele szczegółowe oraz postawione pytania badawcze pozostają w zgodności z tytułem rozprawy oraz faktycznie realizowanymi badaniami naukowymi.

5. Analiza i ocena przebiegu badań i uzyskanych rezultatów

5.1 Opis poszczególnych etapów badawczych

W autoreferacie (str. 17) Doktorant przedstawił schemat badań, w którym zwraca uwagę na konceptualizację badań własnych. Jest to bardzo ważny element pracy doktorskiej składającej się z cyklu tematycznie powiązanych artykułów. Autor potwierdza nabyte umiejętności prowadzenia i weryfikacji celu głównego badań, celów częściowych oraz postawionych pytań badawczych.

Inspiracją podjętych badań przez Doktoranta jest systematyzacja stanu wiedzy i uprządkowanie rozważań na temat wsi, współczesnych jej przemian oraz roli polityk w rozwoju obszarów wiejskich. Jest to niezwykle ważne zagadnienie geografii wsi, które podejmowane jest przez naukowców również na styku innych dziedzin, co powoduje pewnego rodzaju fragmentaryzację przestrzeni wiejskiej.

Cykl publikacji otwiera artykuł pt. „Zasoby lokalne, odnowa wsi i koncepcje rozwoju obszarów wiejskich. Próba teoretycznego ujęcia zależności”. Celem badań było ukazanie zakorzenienia odnowy wsi w paradygmatach/koncepcjach rozwoju obszarów wiejskich, a częściowo także rozwoju regionalnego/lokalnego w innych koncepcjach naukowych oraz ukazanie roli zasobów lokalnych w odnowie wsi na przestrzeni lat. W publikacji tej Doktorant ukazał szerszy kontekst działań odnawiających, w tym ich tło oraz ewolucję w czasie. Tym samym zrealizował pierwszy cel szczegółowy badań niniejszej rozprawy.

W drugim artykule pt. „Zastosowanie systematycznego przeglądu literatury w badaniach geograficznych na przykładzie studiów nad odnową wsi.” celem badań była analiza zastosowania systematycznego przeglądu literatury w studiach z zakresu geografii na przykładzie prac dotyczących odnowy wsi. Doktorant dokonał systematyzacji pojęcia „odnowa wsi” oraz określił, jak jego rozumienie zmieniało się w czasie wraz ze zmianami obserwowanymi w programach odnowy wsi. Na potrzeby badań wykorzystano metodę systematycznego przeglądu literatury, z uwzględnieniem metaanalizy publikacji dotyczących odnowy wsi. Trzeci artykuł nt. „Odnowa wsi jako przedmiot badań. Ewolucja i systematyzacja pojęcia” jest kontynuacją i rozwinięciem badań realizowanych w drugiej publikacji. Celem badań był również przegląd dotychczasowych sposobów postrzegania pojęcia „odnowa wsi”. Doktorant zaproponował ujęcie modelowe problematyki odnowy wsi z uwzględnieniem trzech wymiarów działań odnowy wsi: materialno-przestrzennego, ekonomicznego i społecznego. W drugim oraz trzecim artykule zrealizowany został drugi cel szczegółowy.

Kolejna publikacja (czwarta) pt. „Jaka jest reprezentacja formalna wsi w Polsce? Studium wojewódzkich programów odnowy wsi” obejmuje zagadnienia związane ze współczesnym definiowaniem wsi. Artykuł stanowi przykład zastosowania znanej koncepcji zintegrowanych badań przestrzeni wiejskich i jej przełożenia na grunt badań nad polską wsią, co samo w sobie stanowi *novum* w krajowej geografii wsi. Badania własne zostały oparte na analizie programów wojewódzkich, dlatego publikacja ta stanowi fundament teoretyczny rozprawy doktorskiej i jest łącznikiem pomiędzy rozważaniami teoretycznymi z przełożeniem na wyniki badań własnych. Na tym etapie badań Doktorant zrealizował trzeci cel szczegółowy.

Piąty artykuł pt. „Specyfika wojewódzkich programów odnowy wsi w Polsce w kontekście literatury naukowej”, stanowi kontynuację i rozwinięcie zagadnień

prezentowanych w poprzednich publikacjach. Celem badań było po pierwsze określenie charakterystyk wojewódzkich programów odnowy wsi w Polsce i ich orientacji na poszczególne wymiary odnowy zdefiniowane w drugim artykule oraz po drugie określenie stopnia, w jakim wojewódzkie programy odnowy wsi nawiązują do cech i celów odnowy wsi w świetle literatury naukowej. Analizie poddano ponad 350 uchwał i załączników do uchwał sejmików lub zarządów województw, które dotyczyły wojewódzkich programów odnowy wsi, podjętych do końca 2016 roku. Autor zidentyfikował rodzaje przedsięwzięć oraz określił typy wojewódzkich programów odnowy wsi w kontekście założeń teoretycznych odnowy wsi. W ramach badań Doktorant realizował czwarty cel szczegółowy.

W szóstym artykule pt. „Problem (nie)innowacyjności w projektach odnowy wsi” Autor podjął problematykę dotyczącą innowacyjności, gdyż projekty odnowy wsi wpisują się w to zagadnienie. Celem głównym była odpowiedź na następujące pytania: (1) W jakim stopniu projekty odnowy wsi w Polsce są innowacyjne?; (2) Co decyduje o innowacyjności projektu odnowy wsi?; (3) Czy praktyka odnowy wsi w Polsce pozwala na wdrażanie innowacyjnych rozwiązań? Z przeprowadzonych badań wynika, że tylko 2% ogółu przeanalizowanych projektów (dotyczy 508 projektów województw pomorskiego, podkarpackiego i wielkopolskiego) posiadało znamiona innowacyjnych. Wynikiem tego etapu jest również określenie efektów realizowanych programów wojewódzkich, co stanowiło piąty cel szczegółowy.

Ostatni artykuł zamykający cykl publikacji pt. „Zastosowanie narzędzi GIS do określenia lokalnej specyfiki procesu rozwoju obszarów wiejskich. Studium aktywności społeczności lokalnych w programie odnowy wsi w województwie wielkopolskim” stanowi kontynuację podjętych badań i obejmuje szósty cel szczegółowy. Głównym celem badań była empiryczna weryfikacja tezy, (że interpretacja określonych praktyk rozwoju obszarów wiejskich może się różnić w zależności od przyjętej jednostki przestrzennej) na przykładzie aktywności społeczności lokalnych w programie odnowy wsi województwa wielkopolskiego. Autor dowiódł, że proces odnowy wsi zachodzi w sposób zróżnicowany przestrzennie nie tyle na poziomie lokalnym, co w obrębie układów lokalnych (gminnych).

Innowacyjność jest pojęciem pojemnym i niejednoznacznym, dla jednego obszaru może być coś innowacyjne, a dla innego już nie. W tym kontekście proszę odnieść się do konkurencyjnych programów WPR dedykowanych na obszary wiejskie – czy na przestrzeni analizowanych lat, współczynnik innowacyjności wojewódzkich programów odnowy wsi był związany z realizowanymi programami unijnymi? (czy Doktorant zauważył jakieś zależności?).

Reasumując rozważania na temat kolejnych etapów badawczych, każdy artykuł został poświęcony realizacji poszczególnych celów szczegółowych. Artykuły od pierwszego do trzeciego stanowiły rozprawkę na temat rozważań teoretycznych związanych z problematyką odnowy wsi i są wprowadzeniem do kolejnych etapów badawczych. Artykuły od czwartego do siódmego stanowiły badania własne Doktoranta, w których kierował się zasadą od ogółu do szczegółu. I tak artykuł czwarty dotyczył założeń ogólnych programów odnowy wsi, artykuł piąty przedsięwzięć realizowanych w ramach tych programów, a szósty i siódmy obejmował analizę projektów realizowanych przez społeczności wiejskie w oparciu o wytyczne właściwe poszczególnych przedsięwzięć, czyli wojewódzkich programów odnowy wsi.

5.2 Ocena rezultatów badań i uzyskanych wyników

Jak słusznie podkreśla Autor, *przeprowadzone dotychczas badania na temat odnowy wsi, a zwłaszcza wojewódzkich programów odnowy wsi, można uznać za stosunkowo fragmentaryczne*. O ile dyskusja naukowa na polu teoretycznym odnowy wsi jest zaawansowana, to istnieje potrzeba badań, jakich podjął się Doktorant, czyli weryfikacji stanu wiedzy z efektami tych działań w przestrzeni wiejskiej.

Reasumując uważam, że główny cel rozprawy został zrealizowany, a postawione pytania badawcze zostały zweryfikowane. Należy zwrócić uwagę na potrzebę i aktualność tego typu badań. Istnieje przekonanie, że projekty realizowane za pomocą wojewódzkich programów odnowy wsi przyczyniają się głównie do poprawy estetyki i stanu infrastruktury na obszarach wiejskich i są postrzegane bardzo pozytywnie. Zdaniem Doktoranta taka odnowa wsi urzeczywistnia głównie materialno-przestrzenny wymiar działań odnowy, przez co nie jest całościowa. Realizowane projekty w małym stopniu są innowacyjne. Wynika to przede wszystkim z potrzeby zaspokajania potrzeb bieżących, a także schematycznego podejścia do swoich potrzeb przez mieszkańców wsi. Oznacza również, że obszary wiejskie wymagają systemowej zmiany w ich postrzeganiu oraz przemian jakie powinny następować. Zgadzam się zatem z Doktorantem, że dyskusji podlega pytanie czy to właśnie wojewódzkie programy wsi powinny zaspokajać głównie potrzeby podstawowe.

Pierwsze programy odnowy wsi w Polsce były wzorowane na doświadczeniach niemieckich. Nie można jednak bezpośrednio oczekiwać podobnych rezultatów w Polsce i w Niemczech ze względu na duże różnice poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obu krajów. Krajowa realizacja wojewódzkich programów odnowy wsi zakłada pozytywny wpływ na rozwój wielofunkcyjny obszarów wiejskich. Trudno jest natomiast określić wpływ na rozwój społeczny. Niezwykle ważnym jest budowanie kapitału społecznego oraz aktywizacja społeczności lokalnych, bez których zaangażowania efekty będą mniej zadawalające. Autor zwraca uwagę na znikomy odsetek projektów poświęconych bezpośrednio kapitałowi ludzkiemu i społecznemu oraz podkreśla, że aktywizacja społeczności lokalnej jest skutkiem pośrednim realizowanych projektów. Podkreśla również problem zachowania pewnych elementów życia na „dawnej” wsi w kontekście współczesnych przemian i presji podnoszenia standardów życia. Zakres badań obejmował też aspekt geograficzno-przestrzenny. W ramach przeprowadzonych analiz wyodrębnione zostały skupiska najbardziej aktywnych społeczności wiejskich. Rezultaty badań własnych Doktoranta *sugerują sceptycyzm w kwestii mierzalnych oraz ostrożność w kwestii niemierzalnych efektów odnowy wsi i w sporej mierze podważają dokonane wcześniej oceny wojewódzkich programów odnowy wsi w Polsce*.

Na stronach 182-185 autoreferatu Doktorant zawarł swoje przemyślenia i wnioski z przeprowadzonych badań. Do ważniejszych z nich należy zaliczyć:

- odnowę wsi należy traktować jako zjawisko wielowymiarowe uwzględniające utrwalone przez lata, jak również nowe elementy życia na wsi;
- niewielki wpływ programów w sferze materialnej,
- realizowane programy są mało innowacyjne i mają charakter punktowy w przestrzeni;
- schematyczne podejście do programów odnowy wsi pozbawia odnowę swojej wyjątkowości;

- programy odnowy wsi tworzą obszary aktywności oddolnej, niezależnie od przebiegu granic administracyjnych;
- wzmocniają pozytywne wyobrażenie o wsi;
- istnieją duże rozbieżności rozmienia współczesnej wsi i założeniami zawartymi w programach wojewódzkich i specyfiką realizowanych projektów „odnowy wsi”;
- dalsza realizacja programów (na podobnym poziomie) może prowadzić do „erozji wiejskości”.

Wartością dodaną podjętych badań jest odniesienie do zmieniających się uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych mających wpływ na rozwój i zmiany obszarów wiejskich, mając świadomość wyraźnego kontrastu między teorią i praktyką w odnowie wsi. Wskazano słabe strony funkcjonującego schematu odnowy wsi, ale zwrócono uwagę na pozytywny wpływ i potrzebę ponownego namysłu nad istotą odnowy wsi i przeformułowanie popularnych tez na temat jej efektów.

Wymienione pewne niekonsekwencje, które zostały wykazane, nie przesądzają o istotności prowadzonych badań. Są subiektywnym spostrzeżeniem recenzenta i mają charakter dyskusyjny.

Podsumowanie

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska Pana mgra Oskara Wolskiego składa się z cyklu prac naukowych opublikowanych w prestiżowych czasopismach. Praca została przedstawiona w sposób nadający jej charakter logicznego, spójnego tematycznie, opracowania, które **stanowi istotny wkład w rozwój dyscypliny naukowej, jaką jest geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna**. Z naukowego punktu widzenia, podjętą tematykę badań uważam za bardzo cenną.

Reasumując stwierdzam, że Pan mgr Oskar Wolski zrealizował zamierzony cel badawczy. Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska porusza bardzo ważną i aktualną tematykę dotyczącą przemian społeczno-gospodarczych obszarów wiejskich.

Uważam, że praca spełnia warunki rozprawy doktorskiej określone w art. 13 ustawy z 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki (Dz. U. z 2016 r. poz. 882 z późn. zm.).

Zgodnie z powyższym **wnoszę do Komisji Uniwersytetu Łódzkiego do spraw stopni naukowych w dyscyplinie geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna o dopuszczenie do publicznej obrony rozprawy doktorskiej mgra Oskara Wolskiego pt.: *Programy „odnowy wsi” w przemianach społeczno-gospodarczych obszarów wiejskich***.

Biorąc pod uwagę wysoki poziom dyskusji naukowej, niepodważalny wkład w rozwój dyscypliny geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna oraz fakt, że aż sześć z siedmiu publikacji są autorstwa Doktoranta **wnioskuję również o wyróżnienie rozprawy doktorskiej Pana mgra Oskara Wolskiego**.